

Номерът на маймуната

Необходимо е да бъде засилена репресивната роля на закона при наличие на конфликт на интереси

Славчо
КЪНЧЕВ*

Чрез публичните си изяви те - обитателите, а понякога дори окупатори на властовите позиции в България, всъщност се стараят да запечатат в публичното съзнание неоспоримо и релефно впечатление за своя висок професионализъм, избуял върху претенцията за задълбочени познания както в конкретна област, така и изобщо относно теорията и механизмите на съвременното държавно управление, непременно втъкани в богат и осмислен житейски опит. Всичко това себеприятелно претопено в пламъка на горящ патриотизъм.

Всъщност кои са реалните фактори там, зад медиапредназначената фасада, които създават функционалния стереотип на тези персони?

Тук е уместно да си припомним сентенцията на древния китайски мислител Конфуций, че "Няма нищо по-видимо от това, което е тайна, и нищо по-явно от това, което е дребно".

Първо, функционалният стереотип бива определен de lege ferenda, както са казвали древните римляни, тоест от законодателното предположение, експлицитно изложено в съответната трудова характеристика на дадена държавна длъжност. Изразен е

чрез побегенческата матрица

на конкретната професионална сфера на действие. Другото обстоятелство, съвсем не по-малко важно, е културният фактор, който се явява концентриран израз на доминиращите у властприлагащите индивиди (властимеец е само суверенът) ориентации и ценности, синтез на базисни и оперативни постановки на тяхното мислене и поведение. Една амалгама, чието съдържание демонстрира съчетание на ценностни, символически, организационни и някои поведенчески характеристики при дейността на държавните служители и политиците.

Но те не са в изолирана от социума сфера. Все пак колкото и несвършена да е представителната демокрация като механизъм за изява на волята на суверена, реализирана чрез до голяма степен многоканално манипулирани избори, държавната политика все пак се осъществява в рамките на взаимодействие на служебните цели с тези предпочитания, стандарти и ценности, към които се придържат гражданите. Към тази част на социокултурната реалност се отнасят разпространените в обществото типични етически стандарти и традиции, масовите образци на мислене и поведение. Всички те в една или друга степен оказват въздействие на разбирането на чиновниците и политиците как ежедневно да изпълняват своите функции: единствено в интерес на суверена или сред приоритетите им де факто неотклонно да доминира собственият им интерес.

Тъй като законово регламентирани финансови стимули (заплата, допълнителни възнаграждения и др.) са строго ограничени, то задоволяването на апетита за обогатяване се извършва чрез използване от длъжностните лица на правата, предоставени им от длъжността, а от страна на политиците - посредством статусните им позиции. Целият този механизъм се обединява в понятието "корупция".

Исторически корените на корупцията произтичат от обичая да бъдат правени подаръци, за да се подсилят благодарнополженията на лицата, вземащи решения. Скъпият подарък отделял човека, който го е дал, от другите просители и спомогал неговата молба да бъде удовлетворена. После, с развитието на частната соб-

ственост, характерът и формите на корупционните отношения придобиват ново съдържание, като границите за проявите на корупция в обществото и държавата се разширяват.

Първият управник, за който се е запазило сведение като за борец против корупцията, е Уракагин - шумерски цар на града-държава Легаш, раз-

Феноменът "корупция" благополучно надживял разпадането на древния свят и продължил своето съществуване в условията на Средновековието. Николо Макиавели сравнявал корупцията с болест, която отначало е трудно да бъде разпозната, но е лесна за лечение, а после - лесна за разпознаване, но почти невъзможна за излекуване.

Корупцията е изключително жизнеспособно социално явление. При различните форми на държавно управление тя демонстрира уникални трансформационни възможности за адаптация. Като паразитира чрез дисфункционалните на държавния апарат, съществувайки в структурата на държавата. И не само е способна да "изяде" лъвския пай от нейните ресурси, не само да забави развитието на дър-

ници и политици не са пристигнали по нашите земи с неидентифицирани летящи обекти, то е очевидно, че културно-поведенческите им нагласи обективират качествата у българското население, и допускат корупционни практики като форма на печелившо социално поведение.

Понеже съответната антикорупционна промяна на социокултурната нагласа - безспорно необходима - е процес, продължителен във времето, то в качеството му на SOS-мярка е приложим единствено

контролът върху дейността

на чиновниците и политиците. Изграден върху принципа на прозрачността и участието на гражданското

"Честният човек може да запази своето гостойнство при всяко положение."

Евгений Сю (1804-1857 г.) - френски писател

положен на територията на съвременен Ирак.

С борба против корупцията

се занимавал и вавилонският цар Хамурапи (XVIII в. пр. н. е.); доказателство за това се съдържа в текстовете на неговите знаменити закони: "(зб). Ако човек открадне полагащото се на бога или на двореца, то този човек трябва да бъде убит, а също и този, който приеме от него откраднатото, трябва да бъде убит".

В древна Индия първият трактат с описание на корупция става "Архашастра" (IV в. пр. н. е.). В трактата се описват 40 начина за присвояване на държавно имущество и е направен слабо утешителният извод, че е по-лесно да бъде отгатнат пътя на птиците в небето, отколкото прийома на хитрите чиновници.

Първият опит корупцията да бъде обяснена рационално е направен в древна Гърция. Според мнението на Платон и Аристотел; корупцията се явява политическа категория, тъй като води до появата на неправилни, тоест "развалени" форми на държавното управление - тирания и олигархия. Корените на корупцията Платон виждал в користолюбието на тези, които притежават власт и сила.

жавния организъм, но и да го подтикне към леталния тристепенен цикъл: "залязваща държава", "колапсирала държава", "пропаднала държава", тоест да приведе

държавния организъм към паралич,

към неспособност да изпълнява своите функции.

Е, как би могло да се противодейства на корупцията в конкретните български условия?

В многобройните социологически изследвания относно корупционните практики у нас твърде висок е броят на респондентите, дали сведение, че им е бил искан подкуп и че са дали такъв. Но във веригата "дал-взел" първата брънка е на далия - и твърде често и сам предложил подкуп. Подробни изследвания за нагласите на българските граждани сами да иницират корупционни действия, за да улеснят постигането на набелязани от тях цели, липсват. А и да бъдат извършени, достоверността им би била твърде спорна, поради естествената нагласа у евентуалните респонденти да не признават подобни намерения.

Независимо от това, на основание на житейската логика и на здравия разум, а и с оглед на неоспоримото обстоятелство, че българските чинов-

общество в него. Последван при нарушение от незаобиколими санкции, предвидени в съответни закони, които имплементират най-строгия световен опит. Тъй като за ендемичната корупция в България той се оказва и оптималният. Защо например у нас не е въведено наказание лишаване от свобода до 2 години за неподдаване на ежегодните декларации за имотното състояние на лицата, заемащи публични длъжности, каквато санкция например е в сила в Гана? Препоръка за повишаване на ролята на тези декларации се съдържа и в най-новия мониторингов доклад на Европейската комисия за България, тъй като те дават възможност за установяване на незаконни приходи. Необходимо е да бъде засилена и репресивната роля на закона при наличие на конфликт на интереси. Понеже подобни ситуации притежават високорисков потенциал за осъществяване на корупционни практики. А и най-важното - реалното осъществяване на всичко това, че и на други антикорупционни мероприятия, да не е през следващата петилетка.

И така да бъде осуетен номерът на маймуната. Какъв е той ли? Ами да грабне банана. Ха-ха-ха!!! - хили се доволно маймуната. После пък се плези ехидно от мерцедеса си на наймаймунасаните от нея немаймуни.

*Авторът е председател на УС на Асоциацията за борба против корупцията в България